

BIA-P. 2.3. 1/2 - 87

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ

[ชุดลอยปทุม อันต์ับ ๘๗]

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังสี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ๗
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน์โลกให้อยู่คง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบ
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สเตรัจฉาน ๗
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิษมาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผ่องผ่องพันภัย ๗
แผ่แผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตภัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ

[ชุดลอยปฐม, อันดับ ๘๗]

ธรรมปฏิสันถาร

ของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ

วันรับปริญญาคุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม

อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

ศรัทธาบริจาคของคณะศิษย์กลุ่มหนึ่ง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๗๒๐ เล่ม

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๐

(สงวนลิขสิทธิ์เฉพาะการพิมพ์จำหน่าย)

จริง ชี !

จริง ชี ! เราย้ายมา
พอจะใหญ่ที่ธรรมอัน
ห่างจาก สบสง กั้น
เมื่อนี่ลง ที่นี่ไปให้

ธรรม กั้น
โลก แล้ว
ใจ @ ยาก
คู่ ให้ ๗

ธรรม, ธรรม, ธรรม, ไหม้ไหม้
โลกนี่ โลกนี่ เป็น
ใจ คม เสพ ธรรม ใจเฟ-
ตพลง, ฆ่า, ลุยสู้

ที่ สว่าง
ยิ่งนี้
คู่ ชีพ
ลงตาม ๗

~/noma ๑๒๓๔๕๖๗๘~

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

อนไมทท

การพิมพ์หนังสือธรรมะ ขึ้นเป็นธรรมทาน ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เว้นเสีย มี
เหตุผล แต่ประการแก่การอนไมทท, จึงขออณไมทท.

คำว่า "ธรรม" เมื่อแปลคำเดียว มีความหมาย มาก
มาก นานาประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ชีวิต ทุกขณทุกตอน แห่งวิถีชีวิตการของ เขา,
เมื่อความดี ซึ่งดีอยู่ อย่างสมบูรณ์ ทั้งโดยส่วนตัว และ
ส่วนรวม, หรือทั้งโลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะไม่มีรู้จัก ซึ่งดี ไว้
ว่า ธรรมะ อย่างถูกต้อง ตั้งแต่เกิดแล้ว เพราะต้อง
เสียดายเวลาไปหมด ในระสอระอวดอันเกิดจากการประพฤ
ติผิดธรรมะ นั้นเอง. สังเกตว่า กาลสมัยใดคน ย่อมชอบ
ปฏิบัติระสอระอวดนั้น และใคร่ไปเที่ยวไหนคนกระ
หู่ มีสติปัญญาเป็นปกติไม่ได้ ทั้งเมื่อทั้งตัว. มชาก็คิด
ซึ่งดีเสียใจ คนเห็นว่าเป็น มีดี มีธรรมะ อะไร ใน
สิ่ง แล้ว; ขอแต่ ให้ มี เหนือ สมรรถ กำลัง ให้ ได้ มี ด้วย
ตลอด เวลา เป็น มา แล้ว. เขาเห็นว่า หน้าที่ ของเขา มี อยู่
เพียง แต่ เขา เหนือ สมรรถ ความ ต้อง การ ของ ปกติ เท่านั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังขาดอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึง

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวละไว้เป็นอิสระอย่างถูกต้อง จน
 ไม่หลงใหลในสิ่งใด แม้ในความสุขหรือความทุกข์ ก็คือรู้ตัวอยู่
 กับสิ่งใดอย่างสงบ ปล่อย. มีคำว่าฉัน ความสุขชนิดใหม่ ย่อม
 มีไว้เป็นที่ตั้งแห่งความสุขอันใหญ่ สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 จริง. ความใหม่แก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีได้โดยง่าย แม้คำว่าความเขลือม
 ภาวที่รู้ตัวว่ากัน อาจมีสักเพียงไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้ตัวเป็นสุข เมื่อรู้ตัวว่าตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความเกษมสำราญ ใน
 ใจนี้ ทำให้รู้ตัวเป็นสุข. ไม่หลงใหลในสิ่งใดเป็นภยา
 คือ สุขเวทนา อกาโลหิตน หรือ สุข อมฤต ธรรม กาย และ
 ใจที่ต่างเป็นเหตุแห่งความสุขเหล่านั้น เสียแล้ว.

ธรรม: ปล่อยให้เรารู้ตัวที่สิ่งใดอย่างถูกต้อง รู้ตัวที่
 แปรคือมีสติ และรู้มันอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
 หน้าที่ของตนได้ ปล่อยใจให้สงบเสีย มีธรรมกาย หนึ่งอย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขส่วนตัว และ สันติสุข
ของสังคม โดยส่วนตัวแล้ว, ไม่ละทิ้งกตัญญูต่อบุคคลอื่น
 ใด แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพสกนิกรทั้งปวง, มีเมตตา
 ความดีความงาม หรือเห็นแก่คนอื่น แม้แต่ตนเองได้. คือ
 นี้เรียกว่า งาม, ใจดี, หรือ ปล่อยใจให้สงบ ย่อมมี
 แก่ผู้ประพฤตธรรม. ใจนี้ หมายถึง ความว่า งาม มีสติ-
 ธรรม สุขอันชนิดนี้, มีแต่ สวรรค์ มีตั้งแต่ วิมานที่
 ประพฤติธรรม มีแต่ใจดี ใจดี.

คำปรารภ

สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงค้นพบหนทางดำเนินสู่
สันติสุขสันติภาพของมนุษยชาติ และได้มีผู้ปฏิบัติสืบต่อมา
ตราบเท่าทุกวันนี้ หากแต่เมื่อโลกมีความเจริญทางวัตถุมาก
ขึ้น คนก็พากันห่างเหินต่อธรรมะคำสอนของพระพุทธองค์
ยิ่งขึ้นไปด้วย เพราะพากันหลงติดอยู่ในวัตถุนิยม ต่างกอบ
โกยวัตถุเข้าหาตัว ด้วยเข้าใจว่านั่นคือทางไปสู่ความสุข เรา
เดินผิดทางหลงเข้าไปในวัฏฏทุกข์ โลกจึงไม่มีโอกาสได้พบ
สันติสุขสันติภาพที่ใฝ่หา

นำเสียดายสมองอันฉลาดของมนุษย์ ได้ถูกนำไป
ใช้ในการคิดสร้างสรรค์วัตถุจนเกินพอดี และวัตถุนั้นเองได้
กลับมาเป็นสื่อช่วยใ้มนุษย์เกิดความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้น ๆ เห็น
ได้ชัดเจนจากการที่มนุษย์ได้ใช้ความฉลาดสร้างอาวุธ เพื่อ
ทำลายล้างกันและกันอย่างเหี้ยมโหดที่สุดเพื่อแย่งชิงวัตถุ คิดดู
เถิดว่าภัยอันร้ายกาจของมนุษย์มาจากมนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์
กำลังทำร้ายกันและกันอย่างบ้าคลั่ง ในขณะที่เดียวกันก็เรียกร้อง
หาสันติสุขและสันติภาพ มันสะท้อนให้เห็นว่า จิตใจของ
มนุษย์กำลังสับสนยิ่งด้วยกำลังหลงทางนั่นเอง สาเหตุที่หลง

ทางก็เพราะเราขาดธรรมะส่องทางนำชีวิต เนื่องจากพอได้ยิน
คำว่า “ธรรมะ” เรามีความรู้สึกว่าน่าเบื่อ ไม่เห็นมีความจำเป็น
อะไรที่จะต้องสนใจ ธรรมะกินเข้าไปไม่ได้คอก มัวแต่ปฏิบัติ
ธรรมอยู่ละก็อดตายเท่านั้นเอง ธรรมะเป็นเรื่องของพระท่าน
เราฆราวาสไม่เกี่ยว ทั้งนี้เพราะยังไม่เข้าใจว่า ธรรมะคืออะไร ?

แท้จริงเราต่างเกี่ยวข้องกับธรรมะอยู่ทุกลมหายใจเข้า
ออก ขาดธรรมะเมื่อไรก็เหมือนขาดลมหายใจนั้นทีเดียว เพราะ
“ธรรมะคือหน้าที่” ท่านเจ้าคุณอาจารย์พุทธทาสได้กล่าวไว้ใน
ธรรมะปฏิสันถารถึง “สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ” เมื่อ ๘
ก.พ. ๒๕๓๐ ว่าถ้าปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องก็แสดงว่ามีธรรมะ
เมื่อมีธรรมะก็ไม่เป็นทุกข์ ไม่มีการเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกัน
และกันในสังคม และนั่นคือสันติสุขสันติภาพของมนุษย์
กิตติให้เกิดขึ้นมันเป็นการไม่ฉลาดเลย ที่เราจะปฏิบัติหน้าที่
ประจำวันด้วยความทุกข์

มนุษย์ได้แสวงหาสันติสุขสันติภาพกันมาหลาย
ศตวรรษแล้ว แต่ก็ยังไม่บรรลุถึงประสงค์ ลองมาทดลอง
ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องกันดูทีหรือ เพื่อนำมาซึ่งสันติสุข
สันติภาพอันถาวร ดังท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้กล่าวไว้ ทำ
อย่างจริงจังเรียกว่าปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ? คำบรรยายชุดนี้

ก

ได้ให้ความกระจ่างอย่างสมบูรณ์แล้ว ขอได้ลองชิมอรรถรส
อย่างพิจารณาใคร่ครวญ และปฏิบัติตามคุณเกิดแล้วธรรมะจะ
ปรากฏขึ้นที่จิตใจของผู้ปฏิบัติตนเอง

เนื่องจากวันล้ออายุท่านเจ้าคุณอาจารย์ ได้เวียนมา
บรรจบอีกวาระหนึ่ง ด้วยความซาบซึ้งในรสพระธรรม ที่ได้
จากการศึกษาจากคำบรรยายของท่านเจ้าคุณ อาจารย์ซึ่งท่านได้
ใช้ภาษาง่ายๆ มาตีแผ่ธรรมะที่ลุ่มลึก เพื่อให้บุคคลทั่วไป
สามารถทำความเข้าใจได้โดยทั่วถึง โวหารในการบรรยายเต็ม
ไปด้วยพุทธธรรมล้วนๆ ละเอียดไปด้วยลีลาแห่งการทำทนายให้พิสูจน์
ปลุกให้ตื่น จุดให้ปฏิบัติ คณะผู้จัดทำจึงขอกราบวักลึงบูชา
พระคุณ ด้วยการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นถวาย เพื่อท่านเจ้าคุณ
อาจารย์จักได้แจกเป็นธรรมบรรณาการ ขอท่านผู้รับจงได้พบ
ธรรมรสแห่งคำบรรยาย เป็นกำลังใจให้ศึกษาปฏิบัติจนบรรลุ
มรรค ผล นิพพาน เกิด

กุศลใดพึงบังเกิดขึ้นจากการกระทำครั้งนี้ คณะ
ผู้จัดทำขออุทิศให้ มารดา บิดา ครูอาจารย์ และเพื่อนผู้ร่วม
ทุกข์เกิดแก่ เจ็บตาย ทุกท่าน.

ด้วยความปรารถนาดีจาก
กลุ่มศิษย์คณะหนึ่ง

กิลเลสคูย

คุดสี่ปดี่ ซี่แท้ แม่กิลเลส
หม่อมเพช เตือนเท่าไร ก็ไม่เห็น
ว่า เป็นทาส กิลเลส อยู่แต่ เป็น
จะรอดเป็น ปรารถนุไป หนีไม่หา
ค้น ชรรมะ นาทบออก อ้อมกิลเลส
หม่อมเพช ลอวัง หนีลาววังใน
ตำรานี่ ตำรานี้ สรรพมา
ได้เมื่อนั้น กิลเลสไป สม่ใจเคย ๗

พ. ๖๖๖๖๖๖

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ.

ท่านสาธุชนทั้งหลาย, มีท่านผู้แทนมหาวิทยาลัย ท่านผู้แทน
ประชาชนชาวจังหวัดสุราษฎร์ เป็นประธาน,

อาตมาขอกล่าว *ธรรมปฏิสังขาร* คำนี้เป็นคำเก่าแก่
คือ การต้อนรับด้วยธรรมะ ให้มีธรรมะเป็นของฝาก เรียกว่า
ธรรมะปฏิสังขาร. อาตมา ขอกล่าวธรรมปฏิสังขาร แก่
ท่านทั้งหลาย หัวข้อที่จะกล่าวนีว่า ปัญหาทั้งหมดในโลก
แก้ได้ด้วยการเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ.

สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ คือน้ำที่.

โปรดฟังให้ดีๆ; สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ เราต้องเคารพสิ่งนั้น แล้วจะแก้ปัญหาทั้งหมดในโลกได้ ไม่ว่าปัญหาอะไร, จะเป็นปัญหาทั้งโลก หรือเป็นปัญหาของประเทศหยิบมือเดียว. จงโปรดจำคำว่า ปัญหาทั้งปวงจะแก้ได้ ด้วยเราพากันเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ, แล้วท่านก็คงจะประหลาดใจ ในการที่จะได้ฟังว่า สิ่งนั้นคือ น้ำที่. บางคนจะไม่เคยฟังไม่เคยคิดไม่เคยฝันว่า พระพุทธเจ้าทรงเคารพน้ำที่; เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทันที ทรงฉงนว่า นี่จะเคารพอะไร ในการตรัสรู้แล้วเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว จะเคารพอะไร? ในที่สุดท่านตกลงพระทัยว่า เคารพธรรมะ, ธรรมะ.

ปัญหามันก็อยู่ที่ว่า ธรรมะคืออะไร? เรามักจะได้ยินได้ฟังได้รับคำสั่งสอนว่า ธรรมะคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มันจะถูกหรือไม่? เพราะว่าธรรมะนี้มีพุดกัณอยู่ ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด, มนุษย์ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด ก็พุดคำว่าย่ำว่าธรรมะธรรมะกันอยู่ทั่วไป โดยบุคคลคนแรกที่สังเกต

เห็นหน้าที่ของมนุษย์นะ ก็ออกชื่อเป็นภาษาพูดว่า ธรรมะ ๆ, ก็เตือนกันทุกคนให้สนใจสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะคือหน้าที่ ใครฉลาดหน่อยก็สอนหน้าที่สูงขึ้นไป สูงขึ้นไป เป็นหลายก๊กหลายหมู่หลายคณาจารย์ ล้วนสอนธรรมะเรื่องหน้าที่.

ครั้น พระพุทธเจ้าตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา ท่านรู้หน้าที่ที่สูงที่สุด ท่านก็เลยสอนหน้าที่ที่สูงที่สุด ไม่มีหน้าที่ไหนจะสูงไปกว่านั้น, ท่านประกาศในวันตรัสรู้แล้วใหม่ ๆ ทยก ๆ นี้ ว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายทุกพระองค์ ทั้งอดีตทั้งปัจจุบันทั้งอนาคต ล้วนแต่เคารพหน้าที่คือธรรมะ.

นี่เราอาจจะเผลออกไปก็ได้ เราเคารพพระพุทธเจ้า แต่เราไม่เคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ, อาตมาจึงขอยืนยันในข้อนี้ ว่าขอได้โปรดฟังให้ดี ๆ ว่าถ้าเราเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ มันจะแก้ปัญหามหัตถ์โลกได้.

เป็นที่น่าสงสารว่าเด็ก ๆ ของเรา ไม่ได้รับคำแนะนำสั่งสอนในโรงเรียนว่า ธรรมะคือหน้าที่; สู้เด็กอินเดียไม่ได้ ปทานุกรมเด็ก ๆ ก็แปลคำว่า ธรรมะคือหน้าที่, แล้วเขาก็สอนมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้วว่า ธรรมคือหน้าที่. เมื่อฝรั่ง

มาศึกษาธรรมะ ได้ยินได้ฟังคำว่าธรรมะเป็นคำแรก ก็ไม่รู้ว่าจะแปลว่าอะไร เลยฟังเอาตามเรื่องราวที่เกี่ยวกับธรรมะ แล้วก็แปลคำว่าธรรมะนี้ได้เป็นคำแปลได้หลายสิบคำที่เดียว, แต่ในที่สุตมอันก็ไม่พ้นความหมายคำว่าหน้าที่ คำว่าหน้าที่ : duty นี้ เป็นคำแปลที่ถูกต้อง.

ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ พระพุทธเจ้า-
ทุกพระองค์เคารพธรรมะ, เราก็ควรจะเคารพสิ่งที่พระ-
พุทธเจ้าเคารพ คือหน้าที่. คำว่าหน้าที่ ๆ ๆ หรือธรรมะ ๆ
นี้ เป็นคำ ๆ เดียวกัน มันแตกต่างกันเพียงคนละภาษา.

ธรรมะ ตัวพยัญชนะแท้ ๆ แปลว่าชู้ ไขว้ หงไว้
ไม่ให้พลัดตก, คือคำว่าธรรมะ ก็คือสิ่งที่จะยึดคนที่ปฏิบัติไว้
ไม่ให้พลัดตกลงไปสู่กองทุกข์, หน้าที่ก็เหมือนกัน กุชิตี สิ่ง
ที่เรียกว่าหน้าที่ มันทำหน้าที่ยึดคนที่ทำหน้าที่ไว้ ไม่ให้ตกไป
ในกองทุกข์. คำว่า ธรรมะ กับ หน้าที่เป็นสิ่งเดียวกัน
มาตั้งแต่คึกคักบรรพ์โน้น ตั้งแต่คนป่าคนแรกเริ่มสังเกตเห็น
ว่าหน้าที่ ๆ ของมนุษย์มีอยู่อย่างนั้น ๆ, แล้วเรียกมันว่าธรรมะ,
หน้าที่นั้นเป็นสิ่งที่สูงสุด ที่พระพุทธเจ้ายังทรงเคารพและ
ทุกพระองค์ด้วย. ขอให้เราสนใจกันในเรื่องนี้.

หน้าที่ เบ็นสิ่งที่ช่วยให้รอดทั้งกายและจิต.

หน้าที่ ก็คือสิ่งที่ช่วยให้รอด ไม่ให้พลัดตก
 ไปในความทุกข์ คือช่วยให้รอด, รอดทั้งทางกายและรอด
 ทั้งทางจิต ๒ ทาง. เรามักจะเห็นแต่เรื่องปากเรื่องท้อง
 แล้วก็รอดกันแต่ทางกาย, แม้แต่ทางกายก็ยังไม่รู้จักทั้งหมด
 ทั้งสิ้นไม่รอดทั้งหมดทั้งสิ้น, ทางจิตแล้วยิ่งน้อยลงไปมากอีก.
 ขอให้สนใจอย่างยิ่ง ว่าธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือสิ่งที่
 ช่วยให้รอด, ให้รอดทั้งทางกายและทางจิต. เมื่อทำหน้าที่
 ใดๆ ขอให้รู้ตามที่เป็นจริงว่าปฏิบัติธรรมะ เพราะมัน
 ช่วยให้รอด.

หน้าที่ นั้นถ้าว่ากัน ทางกาย ก็มีว่าหาเลี้ยงชีวิต
 น้อย่างหนึ่ง, แล้วบริหารชีวิต อยู่ทุกวัน ๆ น้อย่างหนึ่ง;
 แล้วก็สังคมกันให้ถูกต้อง หน้าที่ทางสังคม สังคมกันให้
 ถูกต้อง; ถ้าได้อย่างนั้นแล้วก็พอจะเรียกว่าสมบูรณ์ในหน้าที่
 ส่วน ทางจิต นั้นสูงขึ้นไป ก็บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา,
 ตัดกิเลสบรรลุมรรคผลนิพพาน, นี้ความรอดทางจิต ซึ่ง
 จะต้องศึกษากันเป็นพิเศษเฉพาะ แล้วก็ต้องปฏิบัติกันมาก
 กว่าเรื่องทางกาย.

แต่เดี๋ยวนี้เรื่องทางกายนี้แหละ ก็ยังไม่สมบูรณ์
 คนยังไม่เคารพหน้าที่ ไม่เคารพธรรมะ; อตมาคิดว่าอย่างไร
 ถ้าผิดไปก็ขอภัย. แต่เท่าที่สังเกตเห็นแล้วคนก็ไม่ได้เคารพ
 ธรรมะ ทำหน้าที่โดยไม่รู้ว่าเป็นหน้าที่นั้นคือธรรมะ ก็ทำหน้าที่
 ไปโดยที่ไม่รู้ว่าเป็นธรรมะ มันก็ไม่ใช้ปฏิบัติธรรมะ; ต่อเมื่อ
 รู้ว่าหน้าที่คือธรรมะ แล้วทำไปจึงจะเป็นการปฏิบัติธรรมะ;
 แต่แล้วก็สะดุ้งเพราะไม่รู้ให้ละเอียดถี่ถ้วนไปถึงว่า หน้าที่ทุกอย่าง
 ถ้าเป็นหน้าที่แล้วก็เป็นที่ธรรมะ เป็นสิ่งที่ช่วยให้รอดชีวิต,
 พอไม่ทำหน้าที่มันก็คือตาย; กล้าทำอย่างนี้ ลองดูซีลอง
 ไม่ทำหน้าที่ซี มันก็ตาย, คนก็ต้องตายลองไม่ทำหน้าที่.
 สัตว์เดรัจฉานมันก็ต้องตายถ้าไม่ทำหน้าที่, ต้นไม้ต้นไม้เหล่านี้
 ถ้าไม่ทำหน้าที่มันก็ตาย, บางทีมันจะทำหน้าที่เก่งกว่าคน คือ
 ทั้งกลางวันกลางคืนมีการเคลื่อนไหวในหน้าที่.

ชีวิตคือหน้าที่ หน้าที่คือชีวิต เซลล์ในร่างกายคนมีที่
 ล้าน ๆ ๆ เซลล์ก็สึกแท้ ทุกเซลล์ทำหน้าที่; ถ้าไม่ทำหน้าที่
 หมายถึงมันจะต้องตาย ชีวิตจะต้องตาย, มันประกอบกัน
 ขึ้นเป็นตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มือ ตีน อะไร ก็ล้วนแต่
 ต้องทำหน้าที่ : ตาทำหน้าที่ตา หูทำหน้าที่หู ทุกอวัยวะทำ

หน้าที่ มันจึงรอดชีวิตอยู่ได้; ฉะนั้นหน้าที่ทุกหน้าที่คือ
ธรรมะ คือสิ่งที่ทำให้รอดอยู่ได้.

คำว่า ความรอด รอดนั้นเป็นคำความหมายสูงสุด
ของทุกศาสนาเลย ไม่ว่าศาสนาไหนจุดหมายอยู่ที่ความรอด;
แม้ว่าวิธีรอดจะต่างกัน มันก็มุ่งหมายที่ความรอด. เคียง
เราเอาความรอดตามธรรมชาติดีกว่า ไม่ต้องเกี่ยวกับพระ
เจ้าหรืออะไรก็ได้, เพราะว่าเป็น พุทธศาสนา ถือหลัก
ธรรมชาติ ถือหลักกฎของธรรมชาติ หน้าที่ตามกฎของ
ธรรมชาติ ผลได้รับจากหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ,
ถือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ประพฤติปฏิบัติให้มันถูกต้องแล้ว
ก็เป็นความรอดตามธรรมชาติ.

๕ หน้าที่ทางร่างกาย.

หน้าที่นั้นคือสิ่งที่ช่วยให้อุด ขอบุคกันในถิ่น
วัดหรือทางร่างกายก่อน ชาวนาก็ทำนา ชาวสวนก็ทำสวน
พ่อค้าก็ค้าขาย นักทำหน้าที่ที่ถูกต้อง, ข้าราชการก็ทำราชการ,
กรรมกรก็จงทำกรรมกร แล้วมันเป็นธรรมะ, ขอทานก็จง
ขอทานให้ถูกต้อง มันก็เป็นธรรมะของคนขอทาน, สุนัขก็

อารมณ์ของสมาธิ ซึ่งไหลหลุดออกไปก็ถูกต้อง ๆ ๆ พอใจ ๆ
เป็นสุขตลอดเวลาที่อาบนั้น.

เฮ้, ไปรับประทานอาหาร หยิบซ้อนหยิบจานครัก
เข้าปากเคี้ยวก็ตามทุกขั้นตอนต้องด้วยสติสัมปชัญญะ ถูกต้อง
และพอใจ, ถูกต้องและพอใจ พอใจ, เลยเป็นสุขตลอดเวลาที่
รับประทานอาหาร. เคี้ยวมันไปทะเลาะกับแกงกับกับ
อร่อยไม่อร่อยคุณค่าคนปรุงอาหาร ถ้ายานมันก็ทะเลาะกันได้
กับคนโง่ ไม่มีสติสัมปชัญญะบริโภคอาหารในฐานะเป็นการ
ปฏิบัติธรรมะให้ถูกต้อง มันก็เลยไม่ได้ความสุข; มีสติ-
สัมปชัญญะบริโภคอาหารด้วยความรู้สึกถูกต้อง ๆ ๆ พอใจ ๆ ๆ
แล้วก็มีความสุข มันก็มีธรรมะตลอดเวลาที่รับประทานอาหาร
แล้วก็พอใจเป็นสุข ๆ อิ่มใจตัวเอง พอใจตัวเอง ตลอดเวลาที่
รับประทานอาหาร. ใครทำได้บ้าง, และใครเคยทำ?

ที่นี้มาล้างถ้วยล้างจาน กวาดบ้านถูเรือน ทำ
ด้วยสติสัมปชัญญะ ล้างถ้วยล้างจาน กวาดบ้านถูเรือน เมื่อ
ล้างถ้วยล้างจาน ก็มีของสกปรกที่ติดจานนั้นเป็นอารมณ์ของ
สมาธิ พังอยู่ที่นั่น ทำให้สะอาดออกไป เห็นเป็นพอใจ
พอใจถูกต้อง พอใจ ๆ เป็นสุข ๆ.

กวาดบ้าน ก็เหมือนกัน เมื่อไม้กวาดมันเคลื่อนไป
 จิตก็อยู่ที่ปลายไม้กวาดลากไปบนพื้น สะอาดไปตามลำดับ เป็น
 อารมณ์ของสมาธิ สำหรับว่า ถูกต้องๆ พอใจๆ เป็นสุข ก็
 เลยเป็นสุขตลอดเวลาที่ล้างถ้วยล้างจานกวาดบ้านถูเรือน ใคร
 เคยทำบ้าง? ไม่ได้ทำ ก็เสียเวลาล่วงไปโดยไม่มีธรรมะ.

เอ้า, ต่อให้ล้างส้วม ล้างส้วมที่สกปรกนี้แหละ มี
 สมาธิอยู่ที่นั่นที่สกปรกมันติดอยู่ที่ส้วม มันหลุดไปอย่างไร
 ก็เห็นเป็นความถูกต้องพอใจ ถูกต้องพอใจ ก็เป็นสมาธิใน
 การล้างส้วม มันก็พอใจแล้วมันก็เป็นสุขตลอดเวลาที่ล้างส้วม.

ขอให้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ช่วยลองล้างส้วมดูบ้าง
 ไปแย่งภารโรงเจ้าหน้าที่ทำดูบ้าง ล้างส้วมดูบ้าง แล้วทำใน
 ลักษณะอย่างนี้ อุตมาيينั้นว่า ต้องได้รับความรู้สึกว่าถูก
 ต้อง ถูกต้องและพอใจแล้วเป็นสุข ตลอดเวลาที่ล้างส้วม.
 ถ้าทำอย่างนี้ ได้แล้วอย่างอื่นจะทำได้ง่ายกายหมดแหละ เพราะ
 มันไม่เป็นที่น่ารังเกียจมากกว่าสิ่งเหล่านี้; เดียวนี้ เรา
 รังเกียจสิ่งเหล่านี้ คือรังเกียจหน้าที่ รังเกียจธรรมะ.

ขอร้องว่า ทุกๆ ท่าน จงไปกระทำในลักษณะที่
ให้มันเป็นปฏิบัติธรรมะทุกอิริยาบถ : ตื่นนอนขึ้นมา
ล้างหน้าถูฟัน, ไปด้วยอุจจาระบัสสาวะ, ไปอาบน้ำ, ไป
รับประทานอาหาร, ล้างถ้วยล้างจาน กวาดบ้านถูเรือน กระทั่ง
ล้างส้วม ไปฝึกบทเรียนนี้ในลักษณะอย่างนี้. นี่คือการพ
หน้าที่, การพสิ่งที่พระพุทธเจ้าเองก็การพ.

พระพุทธองค์ทรงการพหน้าที่, หน้าที่คือสิ่งที่
ช่วยให้รอด เรียกว่าธรรมะ อยู่ในรูปของปรีชาธรรม เป็น
ตัวหนังสือคำสอนก็ได้, อยู่ในรูปของการปฏิบัติ ปฏิบัติลง
ไปก็ได้ ก็เรียกว่าธรรมะ, เป็นผลออกมาเป็นความสุขก็เรียก
ว่าธรรมะ, เป็นรูปวิชา เป็นรูปปฏิบัติ เป็นรูปผลของการ
ปฏิบัติ ก็ล้วนแต่เรียกว่าธรรมะ. ท่านการพธรรมะคือ
หน้าที่ที่ถูกต้อง ที่ดับทุกข์ได้ ท่านการพ, แล้วท่านก็การพ
หน้าที่ของพระพุทธเจ้า ท่านทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า
ท่านจึงเป็นพระพุทธเจ้า, ลองไม่ทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า
ก็จะเป็นพระพุทธเจ้า, แล้วท่านก็ทำงานมาก. พวกเรา
ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าแต่ขี้เกียจ ทำงานน้อย เบื่อหน้าที่

รังเกียจหน้าที่ ไม่เห็นว่าเป็นธรรมะ; ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นธรรมะจะรักธรรมะ แม้จะเหงื่อไหลไคลย้อยอยู่กลางแดดกลางฝนกลางอะไร ก็พอใจและเป็นสุข. ธรรมะ คือ หน้าที่ที่ช่วยให้รอดทั้งทางกายและทางจิตใจ.

เดี๋ยวนี้เราไม่เห็นกันอย่างนั้น ก็ต้องฝืนทำหน้าที่เป็นธรรมคา เพราะไม่อย่างทำ, จะพูดได้ว่าทุกคน ๆ ไม่ได้ทำหน้าที่ด้วยความรักเคารพว่าเป็นธรรมะ ก็ต้องฝืนใจทำ ไม่ทำไม่ได้ ไม่ได้ทำจะอดตาย ทำอย่างนี้ก็เรียกว่าไม่มีส่วนแห่งความเป็นธรรมะเลย. ต้องมาศึกษาให้รู้ว่าเป็นธรรมะ คือสิ่งที่ช่วยให้เรารอด รอดกันทั้งนั้น, พอใจทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นธรรมะ. เดี่ยวนี้มัน ฝืนใจทำหน้าที่เพื่อที่จะเอาเงินมาหล่อเลี้ยงกิเลสแห่งตัวกู, จะเอาเงินมาหล่อเลี้ยงกิเลสของตัวกู. ไปพิจารณาคูทุกคนที่ทำหน้าที่ ถ้าอย่างทีกล่าวมานี้ต้องเรียกว่ามันทนรกไปพลาง, ตทนรกไปพลางทำงานไปพลาง, ตทนรกไปพลางทำงานไปพลาง มันไม่ขึ้นอกขึ้นใจยกมือไหว้ตัวเองได้เลย ไม่รู้จักหน้าที่ว่าเป็นธรรมะ.

๖๖๖ ๖๖๖ ถ้ารู้จักหน้าที่คือธรรมะ จะไม่เห็นแก่ตัว.

คนที่ถ้ารู้จักว่าหน้าที่คือธรรมะ หน้าที่คือธรรมะ ยิ่งทำยิ่งพอใจ ยิ่งทำ ยิ่งพอใจขนาดยกมือไหว้ตัวเองได้ มันก็เป็นสวรรค์ไปพลาง, เป็นสวรรค์ไปพลางทำงานไปพลาง, เป็นสวรรค์ไปพลางทำงานไปพลาง; อย่างนี้จะได้อะไร เป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง รู้จักหน้าที่ของมนุษย์ ที่จะทำความรอดให้แก่ตัว ปฏิบัติหน้าที่อะไร ก็เห็นแก่ธรรมะเพื่อธรรมะ เพื่อความถูกต้องของธรรมะ, ไม่ใช่เพื่อตัวกู—ของกู. ตัวกู—ของกูมันมันเป็นผู้ชนิดหนึ่ง, เป็นความโง่สร้างขึ้นมา ต้องการความเอรีคือรอยตามแบบของกิเลส มันก็ทำงานเพื่อหล่อเลี้ยงกิเลส เอาเงินไปซื้อหาสิ่งที่หล่อเลี้ยงกิเลส, เป็นกามารมณ์โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นกันโดยมาก และยังเป็นหนักกันทุกที.

โลกนี้มันหลงไหลในวัตถุเท่าไร, ความเจริญแบบนี้มีขึ้นเท่าไร โลกนี้ก็เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวจนพูดกันไม่รู้เรื่อง; นายทุนก็เห็นแก่ตัวจัด, คอมมิวนิสต์ก็เห็นแก่ตัวจัด แล้วมันจะพูดกันรู้เรื่อง

ได้อย่างไร, พรรคฝ่ายรัฐบาลก็เห็นแก่ตัวจัด, พรรคฝ่ายค้านก็เห็นแก่ตัวจัด แล้วมันจะพูดกันรู้เรื่องได้อย่างไร? ต้องทำลายความเห็นแก่ตัวให้ลดลงไป คือการปฏิบัติธรรมะ แล้วมันก็จะได้พูดกันรู้เรื่อง; มิฉะนั้นจะเห็นแก่ตัว เห็นแก่พรรคของตัว มากกว่าเห็นแก่ชาติ.

อาตมาไม่ได้ว่าใครที่ไหน ว่ากันทั้งโลกก็แล้วกันว่าไม่รู้จักรักรณะ ไม่รู้จักหน้าที่ มันก็ทำอะไรเพื่อประโยชน์แก่ตัว, อย่างดีก็เพื่อพรรคของตัว โดยไม่ต้องเห็นแก่ชาติ. นักการเมืองในโลกจะเป็นอย่างนี้เสียโดยมาก, เห็นแก่พรรคของตัวยิ่งกว่าเห็นแก่ชาติ. นี่คือมันไม่รู้จักรว่าหน้าที่, หน้าที่ที่ต้องทำ. มันต้องทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ เพื่อธรรมะ, เพื่อความรอดของชีวิต ในความหมายว่าทุกชีวิตในฐานะที่เราเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน.

เมื่อรู้ สักว่าหน้าที่คือธรรมะจะมีกำลังใจ.

ดังนั้นขอให้มารู้จักสิ่งที่เรียกว่าธรรมะ ธรรมะคืออะไร? สูงสุดอย่างไร? จนถึงกับพระพุทธเจ้าก็เคารพ. ถ้า

เห็นว่าหน้าที่การงานเป็นธรรมะแล้วจะมีกำลังใจ ไม่
ต้องมีกิเลสมาเป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจ, มันส่งเสริมไป
ผิดทาง. ถ้าความรูธรรมะเป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจ เป็น
motive ของการงานแล้ว มันก็สดชื่นแจ่มใสเยือกเย็นตลอด
เวลาที่ทำหน้าที่การงาน แล้วมันก็จะทำได้มาก, ถ้าเห็นว่า
หน้าที่คือธรรมะก็จะทำได้มาก.

ใครก็ไม่รู้บัญญัติว่าทำงาน ๘ ชั่วโมงพอดี อาตมา
ไม่เชื่อ; เราทำงานได้ถึง ๑๘ ชั่วโมง ถ้าเราเห็นว่าหน้าที่
คือธรรมะ, ไปดูหนังสือทั้งหมดในคิกนั้น อาตมาทำคน
เดียว, ไม่มีใครเชื่อว่าอาตมาทำคนเดียว. อาตมายืนยันว่า
ทำคนเดียว เพราะมันสนุก เป็นสุขเมื่อทำหน้าที่ ทำงาน
วันละ ๑๘ ชั่วโมง พักผ่อนนอน ๖ ชั่วโมง ๑๘ ชั่วโมงทำ
โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง คิกก็ได้ เขียนก็ได้ ทำอะไรก็ได้. ขอให้
เลิกคิดว่าทำงาน ๘ ชั่วโมงพอดีกันเสียที; ถ้ารู้สึกว่าเป็น
ธรรมะเป็นพระธรรมแล้วมันสนุกทำ ๑๘ ชั่วโมงก็ได้.

นี่รู้จักธรรมะว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ, สัตว์เดรัจฉาน
ก็มีธรรมะของสัตว์เดรัจฉาน มันจึงรอด, ต้นไม้ต้นไม้ก็มี

ธรรมะของท่านไม้ต้นไถ่มันจึงรอด. สิ่งใดเป็นไปเพื่อความ
รอด สิ่งนั้นคือธรรมะ; อย่าเพียงแค่สอนลูกเด็ก ๆ ว่า
ธรรมะคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ลูกเด็ก ๆ ของ
เราจะโง่จนตาย ต้องบอกเขาว่าธรรมะคือหน้าที่. คำสอน
ของพระพุทธเจ้าคือคำสอนเรื่องหน้าที่ทั้งนั้น, ไม่มีคำ
สอนข้อไหนที่ไม่เป็นหน้าที่ไม่เกี่ยวกับหน้าที่ จนเราพูดได้ว่า
พระพุทธเจ้าคือผู้ที่ค้นพบหน้าที่ และสอนหน้าที่อัน
สูงส่ง.

คำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นหน้าที่อันถูกต้องทรงน.

พระพุทธเจ้าคือผู้ค้นพบและสอนหน้าที่ พระธรรม
คือตัวหน้าที่นั่นเอง ในรูปของหลักวิชาก็ได้, ในรูปของการ
ปฏิบัติก็ได้, ในรูปของผลก็ได้ เป็นหน้าที่. พระธรรม
คือหน้าที่, พระสงฆ์คือผู้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ
หน้าที่; เขาก็เป็นพระสงฆ์ขึ้นมาได้โดยไม่ต้องมีใครมาแต่งตั้ง
ไม่ต้องบวชไม่ต้องโกนหัวก็ได้, ผู้ประสบความสำเร็จใน
การทำหน้าที่ช่วยชีวิตให้รอด ในความหมายใดความหมายหนึ่ง

คือทางกายหรือทางจิตก็ตาม เรียกว่าพระสงฆ์. จึงมีพระ-
พุทธพระธรรมพระสงฆ์กันอย่างนี้เกิด จะไม่เป็นไสยศาสตร์
เดี๋ยวนี้มีพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ในรูปแบบของ
ไสยศาสตร์, คือบูชาบวงสรวงอ้อนวอนอะไรก็ไม่รู้ แล้วมัน
ก็ไม่ถูกต้อง.

ความสับสนแท้จริงอยู่ที่ “ถูกต้อง” มิใช่เมา บ้า.

คำว่า ถูกต้อง ถูกต้อง นี้สำคัญมาก ได้กรุณา
ช่วยจำไว้ว่า หลักพุทธศาสนาท่านใช้คำว่า ถูกต้อง ถูกต้อง,
สัมมา สัมมา ถูกต้อง สัมมัตตา—ความถูกต้อง, สัมมา—
ถูกต้อง, สัมมัตตา—ความถูกต้อง. สัมมาทิวฐิ—ถูกต้อง
ในความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจ, สัมมา-
สังกัปโป—ถูกต้องในความดำริ ใฝ่ฝัน ต้องการ, สัมมา-
วาจา—ในการพูดจา, สัมมากัมมันโต—ในการทำงาน,
สัมมาอาชีโว—ในการดำรงชีวิต, สัมมาวายาโม—การ
พากเพียรถูกต้อง, สัมมาสติ—ระลึกประจําใจถูกต้อง,
สัมมาสมาธิ—ตั้งใจมั่นถูกต้อง ๘ ประการนี้เป็นตัวพุทธ-
ศาสนาในส่วนเหตุ และอีก ๒ ถูกต้องก็สัมมาญาณะ—รู้อย่าง

ถูกต้องมันก็ตรัสรู้ แล้วก็สัมมาวิมุตติ หลุดพ้นจากปัญหา
ทั้งปวงเป็น ๑๐ สัมมา, ๑๐ ถูกต้อง สัมมา สัมมา ถูกต้อง;
ก็แปลว่า พุทธศาสนาสอนเรื่องความถูกต้อง, ไม่ใช่สอน
เรื่องดี-ดี-ดี ระวัง.

ดี-ดี ระวัง เพราะว่ามันบ้าได้ บ้าดีได้ เมาก็ได้
หลงดีได้ จมดีได้, แล้วก็อวดดีจนหมดดี; ดี ดี ระวังขอให้
ระวัง มันบ้า มันบ้าได้มันเมาได้. อยากจะพูดว่า ทั้งโลก
ทั้งโลกที่มัน เป็นบ้ากันอยู่ทั้งโลก ก็ล้าน ๆ คนก็ตาม มัน
มาแต่บ้าดี เมาก็ดี. จุดแรกที่มันจะบ้าคือมันบ้าดี มันหลงดี
แล้วมันจึงบ้าจริง. ที่กล่าวพูดอย่างนั้นว่า คนบ้าทุกคนที่
มีอยู่ในโลกตั้งต้นมาจากการบ้าดี, มันไม่ได้บ้าความถูกต้อง
เพราะว่าความถูกต้องมันบ้าไม่ได้ใช่ไหม? สิ่งที่เราเรียกว่าความ
ถูกต้องมันบ้าไม่ได้; แต่ถ้าว่า ดี ดี ระวังเถิด บ้าดี
แล้วก็ได้เรื่อง. บุญ, บุญก็ต้องระวัง บ้าบุญแล้วก็ได้
เรื่อง บ้าบุญก็คือบ้าดี ก็เลยไปด้วยกันได้บ้างจริง. แม้ว่า
ปัญหาเรื่องฆ่าตัวตาย ที่เพิ่มกันขึ้นทุกวันตามหน้าหนังสือ
พิมพ์ก็มาจากบ้าดี, จุดตั้งต้นที่จะมีการฆ่าตัวตาย มันหลงดี
มันบ้าดีมันยึดถือดี เมื่อไม่ได้อย่างที่ต้องการ มันก็ฆ่าตัว

เองตาย, บางทีมันก็ฆ่าลูกฆ่าเมียแล้วก็ฆ่าตัวเองตาย เพราะมัน
 บ้าดี อย่างนั้นมันไม่ถูกต้อง.

ถ้าคนเหล่านี้ยึดถือความถูกต้อง จะไม่เกิดอาการ
 อย่างนี้. ไม่บ้าดี ไม่เมาดี ไม่หลงดี ไม่บ้าบุญ ไม่เมา
 บุญ ไม่หลงบุญ; เดียวนี้มันยังมีมากนัก มันก็เลยไม่ประสบ
 ผลที่แท้จริง คือความสงบสุข หรือสันติสุข เพราะมันบ้าดี
 ไม่ยึดถือเอาความถูกต้อง.

ขอให้เรา ปรับปรุงกันเสียใหม่เถิด อย่าให้ทำไป
 ในลักษณะบ้าบุญ, บ้าบุญ นี่ทำลายเศรษฐกิจของชาติ
 เหลือประมาณบ้าบุญนี้ ถึงบ้าดีก็ทำลายอะไรเสียมากมาย ใน
 ที่สุดมันก็บ้าจริง ก็ไปอยู่โรงพยาบาลบ้า. จงหันมาหาความ
 ถูกต้อง ถูกต้องของธรรมะ ถูกต้องของหน้าที่, หน้าที่ถูก
 ต้อง, ทำหน้าที่เพื่อความถูกต้อง ทำหน้าที่เพื่อความรอด
 แล้วก็จะได้ผลตลอดเวลา คือความสุขที่แท้จริง.

ความสุขแท้จริง มิใช่ความเพลินเห็นแก่ตัว.

เดี๋ยวนี้เพื่อนมนุษย์ของเราโดยมากมันบ้าดี แล้วก็
 ไม่รู้จักความสุขที่แท้จริง คือปฏิบัติหน้าที่ — ปฏิบัติหน้าที่—

ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องพอใจเป็นสุข; ไปลงเอาความเพลิด
 เพลิน ที่หลอกหลวง ว่าเป็นความสุข; อันนั้นมันยากเหลือ
 เกิน มันเกิดความเข้าใจเอาเอง เอาความเพลิดเพลินแกกัเลส
 ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, เพลิดเพลินกามารมณ์ว่าเป็น
 ความสุข, ไม่รู้นั้นเป็นเพียงความเพลิดเพลินที่หลอกหลวง.

ถ้าต้องการความสุขที่แท้จริง ก็จงปฏิบัติธรรมะ

ทุกอิริยาบถ นับตั้งแต่ตื่นขึ้นมาล้างหน้าถูฟันพอใจถูกต้อง,
 พอดีถูกต้อง เป็นสุขแท้จริง, ไม่ต้องเสียเงินเพิ่ม ไม่ต้อง
 เพิ่มการงาน, ไม่ต้องเพิ่มหน้าที่การงาน. การงานเท่าที่
 ทำอยู่แล้วนั้นแหละ ทำให้เป็นที่พอใจถูกต้อง อิ่มใจเป็นสุข
 ตลอดเวลาที่ทำหน้าที่ แล้วก็มีความสุขที่แท้จริง ไม่เสียสักสตางค์
 หนึ่ง, แล้วเงินก็จะเหลือ เพราะว่าการทำหน้าที่มันมีผลเป็น
 เงินเป็นทองขึ้นมาด้วย. เราเอาความสุขที่แท้จริงเสียก่อน
 แล้วเมื่อกำลังทำหน้าที่ เงินทองมันก็มีขึ้นมาจากการทำหน้าที่
 ก็เอาไปใช้อย่างอื่น ด้วยความระมัดระวังอย่าให้ผิดพลาด,
 ใช้ให้ถูกต้อง มันก็ยิ่งเป็นผลดีต่อไป เราก็ได้ความสุขทุก
 อิริยาบถที่ทำหน้าที่.

แต่คนโง่มันไม่เป็นอย่างนั้น เอาความเพลิดเพลินที่
 หลอกลวงมาเป็นความสุข; ใช้เงินเท่าไรมันก็ไม่พอ เพราะ
 กิเลสคัดค้านมันวิ่งออกหน้าเรื่อยไป, ใช้เงินตามหลังเท่าไรมัน
 ก็ไม่พอ มันก็อยู่ในฐานะที่ไม่พอ ยากจนขาดแคลนอยู่เรื่อย
 ในที่สุดมันต้องคอร์ปชั่น แล้วจะเอาอะไร? ความเพลิดเพลิน
 ที่หลอกลวงมันก็นำไปสู่ความทุกข์ในที่สุด; แต่
 คนก็เห็นว่าเป็นความสุข; ทำงานอย่างนั้นอย่างนั้นก็เพื่อหา
 เงินไปซื้อหาสิ่งเหล่านี้.

นางสงสารยูวชน นางสงสารคนหนุ่มคนสาวของเรา
 บุกหาสิ่งเหล่านี้ เห็นแก่สิ่งเหล่านี้ จนไม่รู้จักว่าธรรมะอยู่ที่
 ไหน สิ่งสูงสุดของเขาก็คือความสุขสนุกสนาน หรือความ
 เอร็ดออร์อยเพลิดเพลินทางเพศ ทางกามารมณ์ มันเป็น
 ความเพลิดเพลินที่หลอกลวง; แล้วก็ถูกบูชาว่าเป็น
 ความสุข เพราะการศึกษามันไม่พอ, เพราะว่าการศึกษา
 มันไม่พอ, มหาวิทยาลัยไหนก็ไม่สอนอย่างนี้ ไม่สอนเรื่องนี้
 ไม่สอนให้รู้เรื่องอย่างนี้; นี้เรียกว่าการศึกษาไม่สมบูรณ์,
 เป็นการศึกษายังทำให้เพิ่มความเห็นแก่ตัว. อย่าเข้า
 ใจว่าเรียนเก่งปริญญาว่าเป็นหาง แล้วมันจะลดความเห็นแก่

ทั่ว; มันกลับเพิ่มความเห็นแก่ตัว เพราะโอกาสที่จะสร้าง
 สรรค์อะไรมันมีมากขึ้น, สร้างสรรค์ทางวัตถุเท่าไร ก็ยิ่งเห็น
 แก่ตัวมากเท่านั้น. ฉะนั้นการศึกษาแบบนี้มันเพิ่มความเห็น
 แก่ตัว; ต้องมีการศึกษาที่ถูกต้องของพระพุทธเจ้า
 ที่ลดความเห็นแก่ตัว โดยมองเห็นว่า ความเห็นแก่ตัวนี้
 คือศัตรูร้ายกาจ ร้ายกาจที่สุดของมนุษย์ ศัตรูร้ายกาจที่สุด
 ของมนุษย์.

ทุกศาสนามุ่งหมายทำลายความเห็นแก่ตัว.

ทุกศาสนามีเป้าหมายมุ่งเล็งไปยังความเห็นแก่ตัว,
 ทุกศาสนาต้องการจะทำลายความเห็นแก่ตัว แต่ว่าตาม
 แบบของตนๆ ไม่เหมือนกัน. ศาสนาที่มีความเชื่อเป็นหลัก
 เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เชื่อพระเจ้า ก็ใช้ความเชื่อนั้นเป็นหลักทำลาย
 ความเห็นแก่ตัว โดยถือว่าพระเจ้าต้องการให้ทำอย่างนั้น;
 แต่แล้วก็ทำไม่ค่อยจะได้ แต่ก็มุ่งหมายอย่างนั้น. ศาสนาที่
 สอนกำลังจิต ทำจิตบังคับจิตให้ไม่เห็นแก่ตัวก็มี ทำเมตตา
 กรุณาปฏิบัติอุเบกขาก็บังคับให้ทำ; แต่แล้วมันก็ยังไม่ค่อย
 จะได้. ศาสนาพุทธมีปัญญาเป็นหลักพื้นฐาน สอนให้

เห็นว่ามันไม่มีตัว, ที่มีอยู่มันไม่ใช่ตัว; ถ้าเห็นความจริง
อันนั้นมันก็ไม่เห็นแก่ตัว. เราจึงกล้าท้าทายว่าโดยหลักแห่ง
พุทธศาสนานี้ จะทำลายความเห็นแก่ตัวยิ่งกว่าลัทธิศาสนา
ใดๆ เพราะมันไม่มีตัวแล้วมันจะเห็นแก่ตัวได้อย่างไร. ศาสนา
ที่สอนให้มีตัว อย่างดี ตัว อย่างสูงสุด, ยังไปมีตัว อยู่ทีนั้น
เห็นแก่ตัว อย่างนั้น อย่างนั้นนั่นครไปเลย.

เอาละ เป็นอันว่าทุกศาสนามุ่งทำลายความเห็นแก่ตัว;
เมื่อมนุษย์ไม่มีความเห็นแก่ตัว โลกนี้เป็นอย่างไร ลองกคค
ถ้ามนุษย์ทุกคนในโลกไม่เห็นแก่ตัว โลกนี้จะเป็นอย่างไร?
นั่นแหละคือโลกของพระศรีอารียเมตตรัย. คำที่มีความเป็น
โลกพระศรีอารียเมตตรัยนี้ ดูเหมือนจะมีกันทุกศาสนา; แต่
ในพุทธศาสนาเราเพิ่งถึงว่าเมื่อมันหมดความเห็นแก่ตัว
มันก็รักผู้อื่นโดยอัตโนมัติ; ไปตั้งหน้ารักผู้อื่นโดยไม่
ทำลายความเห็นแก่ตัว นี้เป็นไปไม่ได้ด๊อก, จะสร้างเมตตา
กรุณาอะไรโดยไม่ทำลายความเห็นแก่ตัวนี้ เป็นไปไม่ได้.
ฉะนั้นหันมาทำลายความเห็นแก่ตัวกันดีกว่า, พอทำลาย
ความเห็นแก่ตัวลดลงไปเท่าไร ความรักผู้อื่นจะเกิดขึ้น
โดยอัตโนมัติแทนที่, หมดเห็นแก่ตัวเมื่อไร ก็รักผู้อื่นเต็มที่

ลดความเห็นแก่ตัวลงได้เท่าไร ก็จะมีผู้อื่นได้เท่านั้น. มา
 ตั้งใจปฏิบัติ ตามหลักพระพุทธศาสนา คือทำลายความเห็น
 แก่ตัวถึงรากเหง้าของมัน คือความไม่ใช่ตัว ความไม่มี
 ตัว, มีแต่ธรรมชาติเป็นร่างกายกับจิตใจ เป็นไปอย่างผิดๆ
 หรือเป็นไปอย่างถูกๆ; ถ้าเป็นไปอย่างผิดมันก็มีความทุกข์,
 เป็นไปอย่างถูกมันก็ไม่มี ความทุกข์, ต้องทำลายความเห็น
 แก่ตัว.

เห็นแก่ตัวเป็นศัตรูร้ายของหลวงวัดคุณิยม.

ความเห็นแก่ตัวกำลังเป็นศัตรูร้ายของมนุษย์ยิ่ง
 ขึ้นๆๆ เหลือที่จะประมาณได้ นั่นก็คือความเจริญทาง
 วัตถุ จนเป็นวัตถุนิยม, ความเจริญทางวัตถุซึ่งควบคุมไม่ได้
 มันเจริญเป็นบ้าเป็นหลัง; ยิ่งเจริญทางวัตถุเท่าไร ความ
 เห็นแก่ตัวในโลกจะเพิ่มขึ้นเท่านั้น; เพราะผลทางวัตถุนั้น
 มันส่งเสริมความเอื้อตอร้อยแก่จิตใจของผู้เห็นแก่ตัว, ยิ่งเจริญ
 ทางวัตถุเข้าไปเท่าไร ความเห็นแก่ตัวในโลกจะมากยิ่งขึ้นเท่า
 นั้น. การที่จะควบคุมโลกจะยิ่งยากขึ้นเท่านั้น, การที่จะทำ

ให้โลกมีสันติภาพจะยิ่งยากขึ้นเท่านั้น ; ฉะนั้นหันมาต่อสู้
ข้าศึกอันร้ายกาจของมนุษย์ คือความเห็นแก่ตัว.

ถ้าองค์การสหประชาชาติจะเป็นเจ้ากเจ้าการในเรื่อง
นี้จะดีมาก, แต่สาขาของค์การยูเนสโกไม่รู้เรื่องนเลย. ขอ
อภัยที่พูดอย่างนี้ อย่าหาว่าถูกคุณหมื่นเลย, อ่านหนังสือของ
ยูเนสโกมาตั้งมากมายแล้ว มันก็ไม่มีเรื่องทำลายความเห็นแก่
ตัว. ถ้าองค์การสหประชาชาติจะรวบรวมกำลังของ
ศาสนาทุกศาสนาในโลกเอามา ให้แต่ละศาสนาทำหน้าที่
ของตน ๆ ๆ เพื่อทำลายความเห็นแก่ตัวของมนุษย์
อย่างนี้แหละมันจะเร็วขึ้น ; ไม่นั่งจับปุใส่กระตังอย่างนี้,
อยู่อย่างนี้จะนั่งจับปุใส่กระตังอยู่ตลอดกาลนานเลย, นั่งไกล
เกลียดเป็นท้าวมาลีวราช นั่งจับปุใส่กระตังอยู่อย่างนี้ โลกไม่มี
วันที่จะมีสันติภาพ ; ต้องระดมกันทำลายความเห็นแก่ตัว
ทำลายความเห็นแก่ตัว. เดียวนี้มันเห็นแก่ตัวกู อะไร ๆ
ก็เพื่อตัวกู ; นายทุนก็เห็นแก่ตัวกูจัด, คอมมิวนิสต์ชน-
กรรมาชีพก็เห็นแก่ตัวกูจัด, แล้วมันจะพูดกันรู้เรื่องหรือ มัน
จะพูดกันรู้เรื่องได้อย่างไร เขาคนเห็นแก่ตัวกับคนเห็นแก่ตัว
มาพูดกัน, นี้ข้อที่อเมริกันกับรัสเซียเขาพูดกันไม่รู้เรื่อง ก็

เพราะต่างฝ่ายต่างมีหัวใจเป็นความเห็นแก่ตัว. ถ้าจัดการให้ ศาสนาของตน ๆ ๆ เท่าที่ถือกันอยู่ ศาสนาใดก็เอาวิธีนั้น มาทำลายความเห็นแก่ตัวตามแบบของตน ๆ ๆ มันก็พอ จะใช้ได้กันทั้งนั้น.

เดี๋ยวนี้ศาสนากลับเห็นแก่ตัว ศาสนาทะเลาะ กันเอง, ศาสนามุ่งทำลายกันเสียเอง อย่างนี้ก็มิใช่ มัน มีอยู่เห็นอยู่ แล้วก็ยังไม่ต้องพูด, แต่มันมีอยู่ว่า ศาสนานั้น- แหละแต่มันกำลังจะกัดกัน เจ้าหน้าที่ของศาสนาที่โง่เขลา มันก็คือความเห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่มนุษย์ ไม่เห็นแก่ประเทศ ชาติ. ถ้าพรรครัฐบาลก็เห็นแก่ตัว พรรคฝ่ายค้านก็เห็น แก่ตัว ต่อให้ทำกันตั้งกี่ปี่ตั้งกัลป์มันก็ไม่ลงรูปลงรอยกันได้.

มาทำลายความเห็นแก่ตัว, ทำลายความเห็นแก่ตัว โดยวิธีใด ใครถือศาสนาอะไรก็ทำลายความเห็นแก่ตัว ตามลัทธิศาสนานั้น ๆ มีทั้งนั้นเลย. อาตมาลองสอบสวน ใคร่ครวญดูตลอดเวลา เป็นพุทธ เป็นคริสต์ เป็นอิสลาม เป็น ฮินดู เป็นซิกข์ เห็นง่าย ๆ อย่าง ขงจื๊อเหลาจื๊ออะไร ก็ล้วน ๆ แต่มุ่งทำลายความเห็นแก่ตัวทั้งนั้น. แต่แล้วไม่มีใครใช้

ไม่มีใครถือเลย, กลับเห็นเป็นของที่ว่าขาดทุนเสียหาย :
 เรามัวไม่เห็นแก่ตัวอยู่เราก็เสียเปรียบ, คนที่เขาเห็นแก่ตัวเขาก็กได้เปรียบ เลยไม่มีใครที่จะกล้าที่จะไม่เห็นแก่ตัวเพราะไม่มีศาสนา คนเหล่านี้ไม่มีศาสนา. ถ้ามีศาสนาและกำลังได้รับประโยชน์จากศาสนาของตน ก็จจะรู้จักอันตรายอันร้ายกาจที่สุดของความเห็นแก่ตัว, เห็นประโยชน์สูงสุดของความไม่เห็นแก่ตัว.

สันติภาพมีอยู่เองโดยธรรมชาติต้องศึกษาให้รู้.

เดี๋ยวนี้หน้าหัว ที่เขาจะจัดให้เป็นปีสันติภาพ; อาตมารู้สึกหน้าหัวว่าจัดปีสันติภาพ สร้างสันติภาพ, อยากจะพูดว่าไง. สันติภาพมันมีอยู่เองโดยธรรมชาติ, มนุษย์สร้างวิกฤตการณ์ขึ้นกลบสันติภาพ สันติภาพเลยหายไปหมด. มนุษย์หยุดสร้างวิกฤตการณ์ด้วยความเห็นแก่ตัวเกิด, หยุดเท่านั้นแหละ สันติภาพมีมาเองโดยไม่ต้องสร้าง เพราะมันมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ. องค์การสันติภาพอะไรขอให้ช่วยเขียนบทความไปลงหนังสือเล่มนั้นด้วย. เราก็เขียนอย่างนี้แหละ บอกว่ามันโง่ที่คิดจะสร้างสันติภาพ หยุด

สร้างวิกฤตการณ์เกิด, หยุดสร้างวิกฤตการณ์เกิด แล้ว
สันติภาพก็จะมีเอง.

เดี๋ยวนี้ที่ยังไม่รู้จกัว่า วิกฤตการณ์คืออะไร? วิกฤต-
การณ์มาจากอะไร? ไม่มองคว้ามาจากสิ่งๆเดียว คือ
ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์, มันเป็นไปได้โดยสัญชาตญาณ.
ความเห็นแก่ตัว มันมีสัญชาตญาณอยู่ในชีวิต คือ
instinct; instinct มีหลายแง่หลายมุม, แต่แม่บทของ
มันคือความมีตัวฉัน, instinct ว่ามีตัวฉัน เป็นแม่บทของ
instinct ที่จะหาอาหาร จะต่อสู้ จะวิ่งหนี จะสืบพันธุ์หรือ
อะไรก็ตาม มันมาจากความมีตัว มันมีอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า
ความมีชีวิต.

สิ่งใดมีชีวิตสิ่งนั้นมี instinct ที่มีตัว, มันเกิดได้
ด้วย instinct ที่ยังไม่สมบูรณ์ไม่มีวิชา. สัญชาตญาณอัน
นี้ยังไม่ถูกพัฒนาให้เป็นภาวิตญาณ คือมีปัญญาหรือมี
วิชา; พอคลอดออกมาจากท้องแม่ ไม่มีความรู้อะไรเลย
มาพบของน่ารักก็รัก, พบของน่าเกลียดก็เกลียด, พบของ
อร่อยก็กินดีหลงไหล ไม่อร่อยก็โกรธเคือง อย่างนี้เป็นต้น,

มากเข้าๆ ความเห็นแก่ตัวมันก็มีมากขึ้นๆ. เด็กทารกเดิน
ไปโดนเก้าอี้ เขาก็เตะเก้าอี้ เขาว่าเก้าอี้มันทำอันตรายกู
เด็กไม่มีใครสอน เด็กมีความรู้ว่า ทั่วๆ ทั่วๆ ขึ้นมาได้ มันก็
เตะเก้าอี้.

ความที่ไม่รู้ตามที่เป็นจริงนี้ มันทำให้เกิด
ความคิดเป็นตัว, เป็นตัว มีตัวกู ตัวตน ตัวฉัน ตัว
ข้าพเจ้า อะไรก็ตาม; เมื่อมีตัวแล้ว มันก็ต้องมีของตัว.
อัตตา แปลว่า ตัว, อัตตนิยา แปลว่า ของตัว คือเนื่องด้วยตัว.
พอมีอะไรเป็นของตัว มันก็มีปัญหาแหละ ชอบใจก็เป็นของ
ชอบใจของเรา ของกู, พอไม่ชอบใจก็เป็นศัตรูของกู ก็เลย
มีมิตรมีศัตรูกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุดอย่างนี้. ที่มันเคลื่อนไหว
ได้ ก็มีความรู้สึกเป็นตัว ว่ามีตัว : เด็กๆ เบ็ดหลัง
นาฬิกาพิกตุเห็นกระดูกกระดูกได้ก็คิดว่านาฬิกามีชีวิต, คน
บ้าไม่เคยเห็นรถยนต์ที่วิ่งไป ก็คิดว่าเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง เป็น
ช้างชนิดหนึ่งหรือเป็นเต่าชนิดหนึ่งก็ได้. ความหลอกว่า
มีตัวมันมีขึ้นได้ โดยสัญชาตญาณที่ปราศจากความรู้
อย่างนี้.

เรื่องนี้เราไม่ได้สอนกัน ทั้งที่พุทธศาสนาสอน
 แต่เรื่องนี้เรื่องเดียว, สอนเรื่องว่าให้ละความเห็นแก่ตัว
 โดยละความมีตัวเสีย; มันน่าจะเป็นการศึกษา academic
 study อย่างสูงสุดของโลก เรื่องความไม่มีตัว, แต่มันก็ยัง
 ไม่มีเลย มันจึงมีตัว เป็นของตัว มีความเห็นแก่ตัวเต็มไป
 ทั้งโลก กลุ่มไปทั้งโลก และหนาแน่นยิ่งขึ้นเพราะความเจริญ
 ทางวัตถุ ซึ่งส่งเสริมความเห็นแก่ตัว. ในยุคที่ความเจริญ
 ทางวัตถุไม่รุนแรง ความเห็นแก่ตัวยังน้อย, เดี่ยวนี้คนก็มาก
 ส่งเสริมวัตถุ วัตถุส่งเสริมความเห็นแก่ตัววันนี้ก็มาก
 ความเห็นแก่ตัวก็อดแน่นไปทั้งโลก มันจึงทุกคนไม่รู้เรื่อง
 ที่จะสร้างสันติภาพ. ความเห็นแก่ตัวมันสร้างวิกฤต-
 การณ์, ทำลายความเห็นแก่ตัว มันก็ลดวิกฤตการณ์, ลด
 วิกฤตการณ์ สันติภาพมันก็โผล่ขึ้นมา เรียกว่า ธรรมชาติ
 ที่สร้างไว้ตามปกตินี้เป็นสันติภาพพอดีก็ได้. เดี่ยวนี้
 มันสร้างความเป็นพหุ, แสวงหาความสนุกสนานเอร็ดอร่อย
 มากขึ้นเป็นความเจริญ.

ศัตรูที่ร้ายกาจที่สุด ก็คือความเจริญที่เราบังคับ
 มันไม่ได้, ความเจริญทางวัตถุที่เราบังคับมันไม่ได้ นั่น คือ

ศัตรูอันเลวร้ายที่สุดของมนุษย์ ขอให้สนใจกันบ้าง, อย่าสร้าง
 ความเจริญอย่างหลับลูบลับตา. **เดี๋ยวนี้ ความเจริญกลับ-**
กลายเป็นอุปสรรคของอาชญากรรม เสียก็มาก, ความเจริญ
ในแบบนี้มันก็ ทำลายความสงบเสียโดยมาก. เมื่อไม่มี
ไฟฟ้ามันก็ตักน้ำได้จากบ่อ มันก็หุงข้าวได้ด้วยพื้น พอมี
ไฟฟ้ามันก็ต้องใช้ปั้มน้ำไฟฟ้า ต้องหุงข้าวด้วยไฟฟ้า, แล้ว
ยังจะต้องไปกู้เงินเขาซื้อโทรทัศน์มาไว้ดูอีก, แล้วโทรทัศน์ที่
มากก็ดูเรื่องส่งเสริมความเห็นแก่ตัวทั้งนั้น. ไปดูซิ เปิด
วิทยุเปิดโทรทัศน์ ก็เปิดกันแต่โปรแกรมกิเลสทั้งนั้น,
โปรแกรมที่เป็นการศึกษาเขาไม่เปิดกัน เขามีตเสียนี้; ความ
เจริญที่ควบคุมไม่ได้ก็คืออันตรายที่สุดของมนุษย์.

ศึกษาปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องเป็นหน้าที่ของชีวิต.

ขอให้สนใจกันในเรื่องนี้ว่า ควบคุมความเห็นแก่ตัว
 แล้วมาอยู่ตรงกลางที่ถูกต้อง คือทำหน้าที่ให้ถูกต้อง, ทำ
 หน้าที่ให้ถูกต้อง อย่างที่พูดมาแล้วว่า หน้าที่คือชีวิต.

หน้าที่ นั้นอย่าพูดว่าเป็นอุปสรรคของชีวิต มัน
 เป็นตัวชีวิตเลย, ลองไม่ทำหน้าที่มันก็คือตาย จะพูดว่า

หน้าที่ ธรรมะนี่คือชีวิต ก็ยังถูกน้อยไป ว่ามันเป็นตัวชีวิต
 เสียเลยดีกว่า. พอไม่มีธรรมะไม่ทำหน้าที่ ก็คือไม่มีชีวิต,
 มันหมดค่า ชีวิตในท่านคุณธรรมมันหมดไปแล้วตายหมด
 แล้ว; แม้ว่าชีวิตทางร่างกายอยู่ ชีวิตทางจิตใจอยู่ แต่ชีวิต
 ทางท่านคุณธรรมหมดแล้ว มันหมดก็แล้ว มันเหมือนกับ
 คนตายแล้ว. นี่ความเห็นแก่ตัวมันเป็นอย่างนี้ มันสร้าง
 ความเป็นอย่างนั้นขึ้นมา.

เราศึกษาค้นกันเกิด มันยังขาดอยู่ มันถูกละเลย,
 การศึกษาเรื่องชีวิตในส่วนลึกมันถูกละเลย, ศึกษาแต่
 เรื่องชีวิตทางด้านวัตถุด้านนอกกันเสียส่วนมาก.

ขอให้รู้จักว่า ความสุขที่แท้จริง คือการปฏิบัติ
 หน้าที่ ปฏิบัติธรรมะอยู่ทุกอิริยาบถ โดยไม่ต้องใช้เงิน,
 โดยไม่ต้องเพิ่มภาระงาน. งานที่ทำอยู่แล้ว หน้าที่ที่ทำอยู่
 แล้ว พลิกให้เป็นชีวิตสดชื่นเยือกเย็น ยกมือไหว้ตัวเอง
 ได้ทั้งนั้น : ทำอย่างถูกต้องพอใจ ถูกต้องพอใจ มา
 ทั่ววัน ๆ. กำลังมาคิตบัญญัติ โอ มันมีแต่ความถูกต้อง
 ยกมือไหว้ตัวเองได้ นั่นแหละคือสวรรค์ที่แท้จริงที่ตรงนั้น

ที่นี้และเดี๋ยวนี้. สวรรค์ต่อตายแล้วอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ไม่
 แน่นอน, ไม่น่าแนนอนเหมือนสวรรค์ที่เมื่อยกมือไหว้ตัวเองได้
 คือสวรรค์ที่แน่นอน ที่นี้และเดี๋ยวนี้. พอทำผิดหน้าที่
 ผิดหน้าที่ผิดธรรมะผิดหน้าที่ มันก็เป็นความทุกข์, เกลียด
 เกลียดตัวเอง ยกมือไหว้ตัวเองไม่ได้ นั่นแหละคือนรก
 ที่แท้จริง, มีที่ไหนก็มีนรกที่นั่น ไม่ใช่อยู่ใต้ดินใต้บาดาล
 อะไร มันอยู่ที่ว่าทำผิดหน้าที่ยกมือไหว้ตัวเองไม่ได้เมื่อใด มี
 นรกเมื่อไหร่.

สอนกันให้เข้าใจถูกโดยมิใช่ขัดแย้ง.

ขอให้ช่วยสอนลูกเด็ก ๆ ให้รู้จักนรกสวรรค์ที่แท้
 จริง ที่รับดวงที่จำเป็นกว่า, นรกใต้ดินสวรรค์บนฟ้าอัน
 เขาสอนกันมาก่อนพระพุทธเจ้า. อย่าไปคิดว่าพระพุทธเจ้า
 สอนเลย เขาสอนกันอยู่ก่อนพระพุทธเจ้า, พระพุทธเจ้าเกิด
 ขึ้นมาในหมู่คนที่เขามีความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์อย่างนั้น แล้ว
 ท่านก็ไม่ขัดแย้ง, ไม่ขัดแย้ง คำนี้อีกคำหนึ่งของได้โปรด
 จำไว้ด้วย.

ความไม่ขัดแย้งเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ท่าน
 ไม่ไปยกเลิก ว่าผิดๆ เลิกๆ สวรรค์เช่นนั้น ท่านมีของท่าน
 ก็ได้; แต่ถ้าจะให้ฉันอธิบายบ้างก็ว่า ต้องทำให้ถูกต้อง
 ต้อง มันจึงจะได้สวรรค์ชนิดนั้น, และไม่ตกนรกชนิด
 นั้น. แต่ว่านรกและสวรรค์ที่แน่กว่านั้น ฉันเห็นแล้ว,
 ฉันเห็นแล้ว พบแล้ว มยา ทิฏฐิชา มยา ทิฏฐิชา แปลว่า ฉัน
 เห็นแล้ว คือเมื่อทำผิดที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นนรกที่ตา
 หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, เมื่อทำถูกต้องที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ,
 นั่นคือสวรรค์ที่แท้จริงที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นรก สวรรค์
 อย่างนั้นคือของพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าท่านสอน
 จริงๆ, สวรรค์บนฟ้า นรกใต้ดินนั้นเขาสอนกันอยู่ก่อนพระ-
 พุทธเจ้า. อย่าไปตั้งว่าเป็นของพระพุทธศาสนาเลย, เขาสอน
 กันอยู่ก่อน; แต่พระพุทธเจ้าท่านเกิดขึ้นท่านไม่มีการขัดแย้ง,
 ทุกอย่างทุกประการจะมีหลักว่าไม่ขัดแย้ง. ผู้ไม่ขัดแย้ง
 คือพระพุทธเจ้า ท่านตรัสว่า ตถาคตไม่กล่าวคำขัดแย้งกับผู้
 ไตใครในโลกนี้ ในเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อม
 ทั้งสมณพราหมณ์, ก็หมายความว่าทุกๆ โลกทุกๆ อย่าง จะ
 ไม่กล่าวคำขัดแย้ง เมื่อสอนว่านรกเป็นอย่างนั้นก็ได้.

เขาสอน เรื่องกรรม^๕อีกอย่างหนึ่ง ตายแล้วทำดี—
 ดี ทำชั่ว—ชั่ว อย่าเข้าใจว่านพระพุทธศาสนานะ, เพียงแต่
 พระพุทธศาสนาไม่ขัดคอ แล้วก็รับเอาใช้ด้วยเป็นคำสอนพัน
 ฐาน. แต่พุทธศาสนาที่แท้จริงสอนกรรมอีกชนิดหนึ่ง
 อยู่เหนือกรรมทั้งปวง ไม่ติดมันอยู่ในกรรมดี—กรรม
 ชั่ว, นั่นแหละสูงสุดของพระพุทธศาสนา. การคิดดี บำดี
 หลงดี มันก็คือความทุกข์ความเลวร้ายชนิดหนึ่ง, สอนว่า
 อย่าทำชั่วเสร็จไป ก็ทำดีถึงที่สุด แล้วทำจิตให้บริสุทธิ์,
 อย่าบำดี อย่าหลงดี อย่าเมาดี ฉะนั้นจึงเป็นคำสอนที่เหนือ
 กรรม เหนือกรรม; กรรมที่เหนือกรรม เรียกว่า กรรม
 ไม่ดำ—ไม่ขาว; กรรมดำ คือ—ชั่ว, กรรมขาว คือ
 —ดี กรรมไม่ดำไม่ขาว—คือกรรมที่ถอนเสียทั้งกรรมชั่ว
 และกรรมดี นี่เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาในเรื่องกรรม
 แต่คนก็มีมาแต่มาเน้นว่า ทำดี—ดี ทำชั่ว—ชั่ว ซึ่งเขาสอน
 อยู่ก่อนพระพุทธเจ้า. สอนให้มีจิตใจอยู่เหนืออดีตจนไม่
 บำดีชั, อย่าบำดี อย่าเมาดี อย่าหลงบุญ, อย่าบำบุญ
 จึงจะมีจิตใจมองแฉ้วมองใส ในข้อที่ ๓ ว่า สจิตตปริโยทปนั
 — ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว. พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในหมู่คนที่

เรามีความเชื่อกันอยู่อย่างหนึ่งเคร่งครัด ท่านไม่ขัดแย้ง,
แล้วประกาศคำนี้ออกมาว่าตถาคตไม่กล่าวคำขัดแย้งกับใคร ๆ
ในโลกทุก ๆ โลก.

คำว่า ขัดแย้ง ถ้าเป็น ภาษาบาลี คือคำว่า อุบัติวะ,
ภาษาไทยก็คืออุบาทว์. อุบาทว์—อุ_๑ป_๒ท_๓ว ในภาษาบาลี
คำนี้มีความหมายว่าการขัดแย้ง มีการขัดแย้งที่ไหนมีอุบาทว์
ที่นั่น; ฉะนั้นต้องไม่มีการขัดแย้ง ต้องมีการทำความเข้าใจ
ซึ่งกันและกัน, ต้องบรรเทาความเห็นแก่ตัว จึงจะทำความเข้าใจ
เข้าใจแก่กันและกันได้. เดียวนี้เราทำความเข้าใจแก่กัน
และกันไม่ได้ เพราะมีความเห็นแก่ตัว. จงทำลายความ
เห็นแก่ตัว แล้วก็จะทำความเข้าใจแก่กันและกันได้ แล้วก็
ไม่มีความขัดแย้ง, แล้วสิ่งที่เรียกว่าอุบาทว์หรืออุบัติเหตุ จะ
ไม่มีในโลกนี้อีกต่อไป. โปรตสังวรในเรื่องนี้ด้วยว่า ถ้ามี
การขัดแย้งที่ไหน มีอุบาทว์ที่นั่น จะกลางไร่กลางนากลาง
ตลาด ในรัฐสภา ในโลกที่ประชุมของโลกอะไรก็ตาม, ถ้า
มันมีการขัดแย้งแล้วก็ต้องถือว่ามีความอุบาทว์ที่นั่น. ต้อง
ไม่มีการขัดแย้ง ทำความเข้าใจกันได้ โดยพยายามลด
ความเห็นแก่ตัว จึงจะเป็นพุทธศาสนา; นี้เรียกว่าทำ

หน้าที่ให้ถูกต้อง, ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง แล้วจะไม่มี ความขัดแย้งเลย, ทุกคนเคารพหน้าที่ของตน ในฐานะที่เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าก็เคารพ.

ตามหัวข้อของปาฐกถาว่าจะขอพูดเรื่อง สิ่งที่พระพุทธเจ้าก็เคารพ, ปัญหาที่ปวงจะละลายสูญหายไปหมด สิ้นทั้งโลก ก็โดยที่เราเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านเคารพ; สิ่งนั้นคือ ภาษาไทยเรียกว่า หน้าที่, ภาษาบาลีเรียกว่า ธมม. จงเคารพธรรมะเถิด คือเคารพหน้าที่เถิด, ทำหน้าที่ของตน ๆ อย่าไปแทรกแซงที่ของคนอื่นเลย ดูว่าหน้าที่ของตนนี้ สมบูรณ์ถูกต้องแล้วหรือยัง ถูกต้องแล้วก็ใช้ได้. เคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าเคารพนั้นก็ใช้อย่างนี้ เคารพหน้าที่, เคารพหน้าที่ เป็นความหมายที่ถูกต้อง ๆ ไม่ค่อยจะเข้าใจ คนโต ๆ ก็ยังไม่ค่อยจะเข้าใจ เพราะไม่รู้ว่าหน้าที่คือธรรมะ คือช่วยได้ ช่วยได้ทุกอย่างทุกประการ. ถ้าเห็นอย่างนี้แล้วก็จะพอใจทำหน้าที่ มันก็ไม่เลือกงาน แล้วคนก็จะไม่ว่างงาน; แม้หน้าที่โกยขยะล้างถนน ก็เป็นการปฏิบัติธรรมะ, คือทำหน้าที่ ทำแล้วรอด, แม้แต่ว่า

ขอทานเพราะทุพพลภาพหรือเพราะอะไรก็ตาม มันก็เป็นการทำหน้าที่เพื่อความรอด.

ทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องทางแล้วจะรอด.

ขอให้ทุกคนบูชาหน้าที่ของตน, บูชาหน้าที่ของตน, มีหน้าที่อย่างไรก็ทำหน้าที่ของตน : หน้าที่ดำรงชีวิตก็ทำดี, หน้าที่บริหารชีวิตประจำวัน ก็ทำดี หน้าที่สังคมก็ทำดี.

หน้าที่สังคมนี้สรุปรวมได้เป็นว่า ๖ ทิศทาง :
ข้างหน้าบิดามารดา, ข้างหลังบุตรภรรยา, ข้างซ้ายเพื่อน,
ข้างขวาครูบาอาจารย์, ข้างบนคือผู้อยู่เหนือบังคับบัญชา พระเจ้าพระสงฆ์ ราชามหากษัตริย์, ข้างล่างก็ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา
กรรมกร. ทุกทิศทาง ทั้ง ๖ ทิศทางทำถูกต้อง, ถูกต้องก็เรียกว่าทำหน้าที่ถูกต้อง.

แล้วก็ทำหน้าที่ผ่ายจิตใจได้ตามที่จะมีโอกาส, มีศีล สมาธิ ปัญญา เพิ่มขึ้นได้ตามโอกาส. แต่ถ้าว່ทำหน้าที่อย่างธรรมดาในโลกนี้ไม่ถูกต้องก็ยากที่จะทำหน้าที่

ที่ทางจิตใจ, สร้างพื้นฐานหน้าที่ธรรมคาโลก ๆ นั้นกันให้
สมบูรณ์เสียก่อนเถิด แล้วมี โอกาสที่จะแทรกแซงอยู่ในหน้าที่
ตามธรรมคานี้ ให้มีศีล ให้มีสมาธิ; อย่างที่พูดแล้วว่า ล้าง
ส้วมก็ขอให้มีสมาธิ, จะได้มีปัญญาที่แจ่ม ความสะอาดความ
ไม่สะอาดอะไรขึ้นมาตามลำดับ, เอาการาปนกันดีทำพร้อม ๆ
กันไปได้ หน้าที่ทั้งหลายเอามาทำพร้อม ๆ กันไปได้ แล้วก็
เป็นผู้สมบูรณ์ สมบูรณ์ด้วยหน้าที่.

ปฏิบัติธรรมะคือการปฏิบัติหน้าที่, ปฏิบัติ-
ศาสนาก็คือปฏิบัติหน้าที่, ปฏิบัติเพื่อความรอดคือการ
ปฏิบัติหน้าที่ แล้วก็จะรอด. ถ้าไม่ปฏิบัติหน้าที่ไม่มีทาง
รอด ไม่มีใครช่วยได้, คนที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ ให้พระเจ้า
เทวดามาเป็นฝูง ๆ ก็ช่วยไม่ได้ กล้าทำตายอย่างนี้เลย. ผู้ไม่
ทำหน้าที่ ต่อให้เทวดาหรือพระเป็นเจ้ามาเป็นฝูง ๆ ก็ช่วยคน
นี้ไม่ได้ ช่วยคนที่ไม่ทำหน้าที่ไม่ได้; พอทำหน้าที่เท่านั้น
แหละ หน้าที่กลายเป็นพระเจ้ามาช่วยทันที ช่วยได้ด้วย
และทันทีด้วย ทำหน้าที่แล้วพระเจ้าจะมาช่วยทันที คือ
หน้าที่กลายเป็นพระเจ้ามาช่วย, ไม่ทำหน้าที่แม้แต่จุดธูป
จุดเทียนบูชาบวงสรวงอันนอนอยู่ สันเขี้ยวซื่ออยู่ ไม่มีทาง

ไม่มีพระเจ้าองค์ไหนจะช่วยได้. คนอย่างนี้ไม่เป็นพุทธบริษัท ให้ศาสนาคริสต์เข้ามาแย่งเอาไปเสียให้หมดๆ ก็ดีเหมือนกัน, จะไปใช้วิธีอื่นของศาสนาคริสต์ช่วยให้รอดได้ เมื่ออยู่เป็น ชาวพุทธมันช่วยตัวเองไม่ได้อย่างนี้แล้วอย่าอยู่เลย.

ถ้าเป็นพุทธบริษัทไม่ต้องมีไสยศาสตร์; ไสยศาสตร์ แปลว่า ความรู้ของคนหลับ; ไสยะ แปลว่า หลับ พุทธศาสตร์ แปลว่า ความรู้ของผู้ตื่น, พุทธะ พุทธะ แปลว่า ผู้ตื่น มันต้องตื่นจากความหลับ ตื่นจากความงໍ รู้ตามที่เป็นจริง, มีหลักว่าช่วยตัวเองตามกฎแห่งเหตุผล, ช่วยตัวเองช่วยตัวเองไม่ต้องให้สิ่งภายนอกช่วย. ช่วยตัวเองคือทำหน้าที่ บุษานหน้าที่ หน้าที่ก็จะกลายเป็นของช่วยขึ้นมา, คำว่าช่วยตัวเองหมายความว่าอย่างนี้ อย่าไปคิดว่าจะพึ่งพระ-พุทธเจ้า.

พระพุทธเจ้าท่านได้สอนว่า จงพึ่งธรรมะ คือพึ่งตัวเอง, ท่านทั้งหลายจงมีตนเป็นที่พึ่ง คือมีธรรมะเป็นที่พึ่ง, ถ้ายังมีตนอยู่แม้จะไม่ใช่ของจริงแต่มันมีตนอยู่ ก็ต้องคิดว่าที่คิดว่าตนนั้นแหละช่วยตน คือปฏิบัติธรรมะ, ปฏิบัติ

ธรรมะคือปฏิบัติหน้าที่ แล้วมันก็ช่วยตนเองได้. *คทา*ค
 ทั่งหลายไม่อาจจะช่วยได้ ได้แต่บอกทาง บอกวิธี บอกหนทาง,
 ท่านทั้งหลายจะต้องช่วยตัวเองด้วยการทำหน้าที่.

สรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้ากันสักหน่อยตรงนี้ก็
 ได้ว่า ก่อนสว่างก่อนหัวรุ่ง ก่อนรุ่ง ท่านคิดสอดส่องว่า วันนี้
 จะไปช่วยใคร ; วันนี้จะไปช่วยใคร, เพราะสังเกตเห็นอยู่โดย
 ทั่วๆ ไปว่า คนนั้นช่วยไม่ไหว คนนี้พอช่วยได้ ก็ไป, สว่าง
 ขึ้นก็ไปบิณฑบาต เพื่อได้มีโอกาสพูดกับคนนั้นแหละ ให้ได้รับ
 ประโยชน์ช่วยตัวเองได้. นี่ท่านทำงานตั้งแต่ก่อนสว่าง
 เล็งญาณตรวจโลก, เขาใช้คำว่าอย่างนั้น แล้วก็ไปช่วย
 จะเป็นตอนกลางวันตอนสายอะไรก็ได้, บางทีจะค้างคืนที่นั่น
 ก็ได้ ช่วยโปรดสัตว์ หมายความว่าไปช่วยให้เขามีความ
 รู้เรื่องดับทุกข์, ไม่ใช่ไปขออาหารกินล้วนๆ. เดียวนี้
 ชาวบ้านมักจะเข้าใจว่า ไปโปรดสัตว์คือไปบิณฑบาตไปขอ
 อาหารกิน ; แต่สำหรับพระพุทธเจ้าท่านไปเพื่อจะโปรดคน
 ให้พ้นจากกองทุกข์, พอตอนบ่ายแสดงธรรมโปรดคนทั่ว
 ไป, ตอนหัวค่ำสอนภิกษุ, ตอนดึกสอนคนชั้นสูง
 เรียกว่าแก้ปัญหาคเวตดา, จะเป็นเวทคามาจากสวรรค์หรือ

เทวดาพระราชามหาษัตริย์ก็ได้, จะแก้ปัญหาเทวดาคอนตึก, เรื่องในบาลีมีอยู่ชัดเจนแล้ว พระเจ้าปเสนทิ พระเจ้าอชาตศัตรูไปเฝ้าพระพุทธเจ้าไปเฝ้าคอนตึกทั้งนั้น ต้องมีกองทัพ คบเพลิงถือไปทั้งนั้น; นี้อันคอนตึกแก้ปัญหาเทวดา, พอใกล้รุ่งก็ออก ก็นึกถึงว่าจะไปโปรดใคร, ท่านทำงานเป็นนางจร อย่างนี้แหละ. นี้อลองคิดดูเถิดว่า ท่านไม่ได้เป็นคนขี้เกียจ หรือว่าเบื่องาน ทำงานอย่างนี้ ขอให้ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าเราทำงานครบวงจรกันอย่างนี้ : ก่อนสว่างคิดว่าจะทำอะไร พอสว่างก็ทำ—ทำ—ทำ, ค่ำลงก็พอใจ พอใจ ยกมือไหว้ตัวเองได้ว่าได้ทำถูกต้องทั้งวัน. นี้อันหน้าทีใน ภาษาไทย, ธรรมะในภาษาบาลี.

ครูบาอาจารย์ทั้งหลายพ่อแม่ทั้งหลาย ช่วยบอกลูก เด็กๆ ให้รู้ว่าธรรมะคือหน้าที; อย่าบอกเขาแต่ว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วไม่รู้ว่าจะสอนว่าอย่างไร. ตัวธรรมะคือตัวหน้าที ตัวสิ่งที่พระพุทธเจ้าเองก็เคารพ, เพราะฉะนั้นขอให้พวกเราทั้งหลายจงเคารพสิ่งที่พระพุทธเจ้าเคารพเถิด แล้วโลกนี้ก็จะหมดปัญหา.

ข้อความทั้งหมดนี้ อาตมาถือว่าเป็นธรรมปฏิสันถาร
 ไม่มีกาแฟเลี้ยง ไม่มี โครคาโคล่าเลี้ยง, ขอปฏิสันถารด้วย
 ธรรมะ คือบอกให้รู้ว่าโลกจะรอดได้ เพราะว่าเคารพ
 สิ่ง^๕ที่พระพุทธเจ้าก็เคารพ; สิ่งนั้นคือหน้าที่ — หน้าที่ —
 หน้าที่. ขอให้บูชาหน้าที่ แม้จะทำงานอยู่กลางแดดอาบเหงื่อ
 อยู่กลางแดด ก็เคารพบูชาเหงื่อ ว่าไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจ;
 ถ้าเกลียดเหงื่อแล้วไปเป็นอันธพาลจับปล้นดีกว่า ก็เป็นธรรมะ
 ของอันธพาล อย่าเอาเลย. เหงื่อออกมายังเป็นน้ำมันดีรด
 พอใจ ดีกว่าไปรดน้ำมันดีอย่างที่เขารด ๆ กันอยู่ ซึ่งไม่เกิด
 อะไรมาก, เป็นไสยศาสตร์มากเกินไป. ขอให้รดน้ำมันดีเหงื่อ
 เพราะการทำหน้าที่เกิด แล้วจะเป็นน้ำมันดีของพระพุทธเจ้า
 ด้วย แล้วก็รอดจากความทุกข์, จะดับความทุกข์โดยประ-
 การทั้งปวงด้วย. นี่ขอให้พอใจในหน้าที่ แม้มันออกมาในรูป
 ของเหงื่อกลางแดด ทำงานกลางฝนอะไรก็ตาม, พอใจ พอใจ
 พอใจ เป็นสุข เป็นสุข เมื่อทำหน้าที่. เดียวนี้คนไม่พอใจ
 ในความสุขที่แท้จริง, ไปพอใจในความเพลิดเพลินที่
 หลอกลวง ให้เงินไม่พอใช้ ต้องกู้ต้องยืม ต้องหลงเป็น
 เหยื่อของคนหลอกลวง เพราะมันจะไปหาแต่เงินมาบูชากิเลส
 ก็สมน้ำหน้าแหละ พุค^๕อย่างนี้ดีกว่า.

ขอให้ทุกคนมองเห็น ที่พึ่งอันแท้จริงของเรา คือ
 หน้าที่ พระพุทธเจ้าคือผู้ค้นพบและสอนเรื่อง
 หน้าที่, พระธรรมคือตัวหน้าที่, พระสงฆ์คือผู้ประสบ
 ความสำเร็จในหน้าที่, เราเคารพพระพุทธ พระธรรม
 พระสงฆ์ก็จงเคารพหน้าที่ ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันกับที่พระพุทธ-
 เจ้าก็ทรงเคารพ. ขอให้ท่านทั้งหลายได้ โปรดรับเอาธรรมะ
 ปฏิสันถารอันนี้ไปตามมีตามได้ ตามที่จะทำได้, ไม่ต้อง
 เชื่อเดี๋ยวนี, แต่ขอให้ไปลองดูว่าจริงหรือไม่จริง, ขอให้ไป
 ลองดูไปสังเกตดูไปทดลองว่าจริงหรือไม่จริง แล้วค่อยเชื่อกัน
 ที่หลัง.

อาตมาก็ขอยุติการบรรยายปาฐกถาธรรมนี้ โดยความ
 สมควรแก่เวลา ขอขอบพระคุณที่ได้มา, ขอขอบพระคุณที่
 ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างนี้ ขอเน้นให้พอใจในแผ่นดิน แผ่นดิน
 ที่เป็นที่พักพิง ตรีสรู ที่อยู่อาศัย ที่สอนของพระพุทธเจ้า
 ที่นิพพานของพระพุทธเจ้า แล้วก็จะประหยัดค่าก่อสร้าง
 ได้อีกเป็นอันมาก.

ขอยุติการบรรยาย.

ทราฟ

อันทราฟาน คือคำ ของมนุษย์
ของมีเกียรติ สูงสุด อย่างสูงล้ำ
แต่หนัก ดัดแปลงงาน เป้าหมายไว้
ไม่แท้ใจ รักรวม หนีชั่วร้าย

ตัวทราฟาน คือตัวทรา ประพฤติธรรม
พร้อมกันไม่ หลายล้ำ มีค่ายิ่ง
แท้ใจเปรียบ ก็เหมือนคน นิลาดยง
นิตเศียวอวี่ เกียหก หลายผูกเอย ฯ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

หนังสือ	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
นิพนธ์	๕	๓๘.	ดับทุกข์สิ้นเชิง	๑	๖๒.	หาสุขให้จากทุกข์	๑
ฉบับแห่งการดู		๓๙.	มรดกธรรมคำกลอน	๑	๖๓.	ทานบริจาค	๑
สมัยยุคสัมมัมปิฎก	๑	๔๐.	ทิศทั้งหก	๑	๖๔.	ฟ้าสว่างทางธรรมานภาพ	๑
ฉบับแห่งการมีพระพุทธรเจ้า		๔๑.	ฟ้าสว่างทางธรรมโชนม์	๒	๖๕.	การช่วยผู้อื่นให้มีธรรมะ	๑
ย้ายเนื้อแก้ว	๑	๔๒.	ฟ้าสว่างทางฝ่ายบรรพชิต	๑	๖๖.	การทำความเข้าใจระหว่าง	
ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๒	๔๓.	มรดกของพระอรหันต์	๑			
รวม ๒๔ เล่ม (มีภาษาจีน)	๔	๔๔.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอน ๑	๑			
ดกกับเนร	๑	๔๕.	เซ็นนั่นเอง	๑	๖๗.	ศาสนา	๑
มรดกกลับมา ตอนที่ ๑	๒	๔๖.	ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ	๑	๖๘.	จิตภาวนาทุกรูปแบบ	๑
ธรรมชาต		๔๗.	อะไร ๆ ในชีวิตสักแต่ว่า	๑	๖๙.	ความถูกต้องของอิทัปปัจจตา	๑
ขอเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๔๘.	เป็นเรื่องของจิตสิ่งเดียว	๑	๗๐.	ชีวิตใหม่และมรรคหรือหนทาง	
รวมโอสถสำหรับโลก	๑	๔๙.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอน ๒	๑			
รวมมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒	๕๐.	คิดปะสำหรับการมีชีวิตอยู่ในโลก	๑	๗๑.	แก่นพระพุทธศาสนา	๑
มรดกธรรมคำกลอน	๑	๕๑.	พบชีวิตจริง	๑	๗๒.	ฟ้าสว่างทางธรรมโชนม์	๑
นิพพานที่นั่นและเดี๋ยวนี้	๒	๕๒.	สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู	๑	๗๓.	การดับทุกข์ที่มีอยู่ในตัวการดำรงชีวิต	๑
รวมพบใหม่	๓	๕๓.	ธรรมะที่ควรเค็มลงในชีวิต	๑	๗๔.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑
ลดความขี้ใจ	๑	๕๔.	ฟ้าสว่างทางการเมือง	๑	๗๕.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๔	๑
มรดกกลับมา ตอนที่ ๒	๒	๕๕.	ธรรมสังจะของสมถวิปัสสนา	๑	๗๖.	มนุษย์ควรมีสติภาพ	๑
มรดกกลับมา ตอนที่ ๓	๑		แห่งยุคปรมาณู		๗๗.	จนกว่าโลกจะมีสติภาพ	๑
ฟ้าของครู	๒	๕๖.	ฟ้าสว่างทางปรมาตม์, อภิธรรม,	๑	๗๘.	สิ่งที่พระพุทธรเจ้าทรงเคารพ	๑
พระผู้มีพระภาคเจ้า			อบาสิกา และบรรพชิต	๑			
การเป็นกัลยาณมิตร	๑	๕๗.	ผัสสะ สิ่งที่ต้องรู้จักและควบคุม	๑			
รอยหลังเข้าคลองกันแดด	๑	๕๘.	ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่ง	๑			
การเก็บความโกรธใส่ถังฉาง	๒		ความสุข				
การปรุงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง	๑	๕๙.	แนวสังเขปทั่วไปของการ	๑			
การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑		พัฒนา	๑			
อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๒	๖๐.	ธรรมชีวิตกับความเป็นพระวาส	๑			
ปิฎกปริยาคู	๑		การศึกษาและการรับปริญญา	๑			
พจนานุกรมแบบ	๒		ในพระพุทธศาสนา	๑			
ภาษาป้านสัดและฉบับไม่เหลือ	๒	๖๑.	การบำเพ็ญธรรมมีที่ทุกแนวทาง	๑			
ธรรมคิดและธรรมคิด	๑		ทำงานให้สนุกได้อย่างไร	๑			
ความมั่นคงภายใน	๑	๖๒.	การทำวิปัสสนาและใจความ	๑			
โลกพระศรีอารยย์แค่นี้ปลายจุก	๒		สำคัญของวิปัสสนา	๑			
การทำงานเพื่องาน	๑	๖๓.	หลุดพ้นเสียจากความหลุดพ้น	๑			
สันโดษไม่เป็นอุปสรรค	๑		ธรรมะเป็นคู่ชีวิต	๑			
แก่การพัฒนา	๑	๖๔.	รอยของพระธรรม	๑			
ปฏิจจำสมุปบาทคืออะไร?	๑	๖๕.	สิ่งที่บ่วงเป็นอนัตตา ในฐานะ	๑			
เค้าเงื่อนของธรรมะ	๑		เป็นหัวใจของพุทธศาสนา	๑			
และ อิทัปปัจจตา	๑	๖๖.	การทำชีวิตให้มีธรรมะ	๑			
การอยู่ด้วยปัจจุบัน	๑	๖๗.	หัวใจของธรรมะโดยหลักพื้นฐาน	๑			
ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต	๑		การบวชอยู่ที่บ้าน	๑			
พุทธศาสตร์ กับไสยศาสตร์	๑	๖๘.	หัวใจปรมัตถธรรม	๑			
ภาษาป้านสัดกาวาน (มีภาษาจีน)	๒						
อิทัปปัจจตาในฐานะ	๑	๖๙.					
สิ่งสูงสุดแห่งพุทธศาสนา	๑	๗๐.					
นรกกับสวรรค์	๑	๗๑.					

พระเจ้าองค์เดียว.

✽

พระศาสนา สัมพันธ์ คือมรรคา
ที่ชักพา นามมนุษย์ สู่จุดหมาย
เพื่อมนุษย์ ได้เป็นสุข ทุกนิกาย
เราทั้งหลาย ชวนกันมา ปรีชากัน.

พระเจ้าแท้ มีแต่ พระองค์เดียว
ทางจึงมี แต่ทางเดียว เป็นแม่นมั่น
เป็นทางตรง มุ่งไป สู่ไถวัลย์
เป็นนิรันดร์— ดรสสุข แก่ทุกคน.

ไม่มีข้อ ขัดแย้ง แบ่งพวกพรรค
มนุษย์รัก ร่วมสุข ทุกแห่งหน
นี้แหละหนา พวกเรามา รวมกลม
แห่งปวงชน เพื่อบูชา พระเจ้าเดียว.

การเรียกชื่อ ต่างกัน นั้นไม่แปลก
แต่เนื้อใน ไม่อาจแยก เป็นส่วนเสี้ยว
คือธรรมชาติ หนึ่งแน่ เป็นแท้เทียว
ทุกคนเห็นยว เป็นที่พึง จึ่งรอดเอยฯ

W. S. S. S.